

1. (Ne)uchopitelnost terorismu

„Bezpečí je jako vzduch. Nevšimáme si ho, dokud ho máme, ale jakmile ho začneme ztrácet, nemyslíme na nic jiného.“ Joseph Nye, Jr.

Terorismus představuje pojem, který zahrnuje mnoho dimenzí. Z tohoto důvodu je velice těžké jej vymezit a většina definic se proto potýká buď s teoretickou vágností pramenící z obecnosti, nebo na straně druhé s konkrétností, která však omezuje univerzální aplikovatelnost na jevy mimo stanovenou definici. Jinými slovy, univerzální, všezahrnující definice terorismu neexistuje. Existují pouze definice nedokonalé, často vyzdvihující konstrukce, jež jsou v souladu s aktuálními politickými preferencemi aktérů, a které reflektují sociálně-politickou realitu, kde se fenomén terorismu vyskytuje. Tím narážíme na problém „uchopitelnosti“ fenoménu, jelikož jakákoliv definice je statická, avšak fenomén terorismu se dlouhodobě vyvíjí. Jakákoli definice tak může zachytit pouze částečný odraz tohoto fenoménu proměňujícího se v čase.

Terorismus je úzce spojen s dějinami lidstva a sahá až k samotným počátkům civilizace. Jedna z prvních doložených organizací jsou judejští Zealoti, kteří bojovali v prvním století n. l. za osvobození Židů koordinovanými útoky na karavany, únosy a pácháním organizovaných vražd dýkami sica, čímž si vysloužili označení „Sicarii“². Je zajímavé, že Zealoti útočili pouze selektivně na prořímské Židy z vyšších tříd a často prováděli vraždy s vysoce symbolickým (a tedy demonstrativním) významem nejvlivnějších politických nebo náboženských představitelů komunity (Horsley 1979: 440). Už v případě Zealotů se však vyskytuje problém s klasifikací jejich činnosti, jelikož jejich aktivity je možno popsat vícero pojmy, jako „organizovaný zločin“, „guerillový boj“ nebo „politicky motivované násilí“. Rovněž existuje nejasná či překrývající se hranice mezi „válkou“, „guerillovým bojem“ a „terorismem“. Např., jak podotýká Miroslav Mareš, prolnutí subverzivního a válečného terorismu je typické i pro řadu soudobých konfliktů.

² Sicarii je množné číslo z latinského *Sicarius*, což lze přeložit jako „muž dýky“.

Teror se stává neoddelitelnou součástí vojenských konfliktů, jelikož každá válka v sobě nese určité formy terorizace obyvatel, a může se stát doplňujícím prvkem vojenské strategie (Mareš 2004: 40). Čím se tedy terorismus odlišuje od jiných kategorií?

Odpověď na tuto otázku můžeme hledat dvěma způsoby. Jednak se můžeme pokusit definovat terorismus pozitivně, jako fenomén sestávající z určitých prvků a vztahující se k jiným fenoménům, jednak jej můžeme vymezit negativně, jako fenomén odlišný od jiných a často také nejasně vymezených kategorií.

1.1 Snaha o pozitivní vymezení

Přestože první oficiální definice terorismu s předpokládanou mezinárodní platností vzniká až ve 30. letech 20. století, slovo terorismus je známo již o více než dvě staletí dříve. Slovo bylo údajně poprvé používáno ve Francii v letech 1793 až 1794 v souvislosti s jakobínským terorem. Šlo tedy o charakteristiku vládních praktik vůči obyvatelstvu. Za tímto účelem francouzské slovo *terrorisme* vzniklo z latinského slova *terrere*, ve významu „zastrašit“. Latinské slovo *terror* však má daleko hlubší konotaci odkazující na stav paniky a chaosu, jenž byl vyvolán v Římě v souvislosti s útokem kmenů Kimbrů okolo roku 105 př. n. l. Právě „terror cimbricus“ byl citován jakobíny jako precedent pro popravování nepřátel revoluce.³ Slovy Maximiliána Robespiera: „*Terror není nic víc než spravedlnost, rychlá, náhlá a neměnná.*“ (Nungerg 2001). Zde je tedy možné vyzdvihnout dvě roviny teroru. Zaprvé je to prostředek uplatňovaný ze strany vládnoucí elity (nebo, chceme-li, státu) vůči obyvatelstvu, forma výkonu spravedlnosti či odplaty za aktivity a postoje neslučitelné s revolucí. Jinými slovy, jedná se o nástroj politické represe. Druhá rovina teroru je psychologická a emocionální: účelem teroru bylo nejen eliminovat opozici, ale také zastrašit odpůrce revoluce a za tímto účelem využít veřejných poprav symbolicky zdůrazňujících mocenského postavení jakobínů.

Jak je patrné, tyto dvě roviny se v průběhu následujících dvou staletí vyvíjely a s nimi i význam terorismu. Zatímco v 19. století slovo tero-

³ Jakobínská diktatura si vyžádala více než 40 tisíc popravených (Frost 2008: 44).

rismus v zemích jako Rusko nebo Velká Británie vyvolávalo spíše pozitivní asociace, ve 20. století bylo spojováno především s osvobozeneckým hnutím, slovo získalo univerzálnější význam (Nunberg 2001). První univerzálnější definice terorismu byla formulována na půdě Spojených národů v rámci Úmluvy o prevenci a potlačování mezinárodního terorismu. Úmluva byla připravena speciální komisí pro mezinárodní potlačování terorismu, která reagovala na převratné mezinárodní události. V polovině 30. let došlo k zavraždění jugoslávského krále Alexandra I. a francouzského ministra zahraničí Jeana Louise Barthoua, což zásadním způsobem narušilo vztahy mezi Jugoslávií a Maďarskem, které bylo do atentátů v Marseilles údajně zapojeno (Dubin 2007: 2). Především na nátlak Francie tak byla vypracována Úmluva o prevenci a potlačování mezinárodního terorismu, která obsahovala poměrně obecnou definici. Jako terorismus byly označeny „*kriminální činy namířené, proti státu, jejichž cílem je vyvolání teroru u určitých osob, skupin osob či veřejnosti*“ (Dubin 2007: 22). Přestože úmluva byla podepsána 23 zeměmi (včetně Československa), nakonec v platnost nevstoupila z důvodu neochoty států pramenící převážně z odlišných právních kultur nebo změny situace po vyřešení jugoslávsko-maďarské roztržky (Dublin 2007: 23). Případ Komise pro mezinárodní potlačování terorismu demonstuje základní problémy při utváření definice pramenící z rozdílnosti států a jejich zájmů. I z tohoto důvodu vznikly desítky, možná stovky definic vystihujících v různé míře rozličné pojetí.

Velice zajímavým příspěvkem je analýza Alexe P. Schmidta a Alberta J. Jongmana (1988), kteří prozkoumali 109 definic a identifikovali 22 klíčových elementů obsažených v jednotlivých definicích. Jsou jimi (řazeno sestupně): 1. násilí a síla (83,5 %), 2. politika (65 %), 3. strach, důraz na teror (51 %), 4. hrozba (47 %), 5. psychologické efekty a očekávané reakce (41,5 %), 6. rozlišení mezi obětí a cílem (37,5 %), 7. účelná, plánovaná, systematická, organizovaná akce (32 %), 8. metoda boje, strategie, taktika (30,5 %), 9. nenormálnost, porušení pravidel, absence humanitárních příčin (30 %), 10. vydírání, donucení, předpoklad dodržení (28 %), 11. aspekt veřejnosti (21,5 %), 12. zaujatost, neosobnost, náhodnost, nediskriminace (21 %). Další charakteristiky jsou spíše marginální, nedosahující 20 % přítomnosti (Schmidt, Jongman 1988: 5).

Rozdílnost pojetí se však netýká pouze států, ale i skupin. David Řehák, Pavel Foltin a Richard Stojar (2008) rozlišují na základě dělení Jana Zemana (2002) celkem čtyři názorové skupiny, které mají odlišný pohled na uchopení terorismu. Jsou jimi vědečtí odborníci, vládní autority, veřejnost a teroristé, popřípadě jejich sympatizanti. Vědečtí odborníci usilují o určitý odstup při zkoumání terorismu a o intelektuální, nikoliv však morální neutralitu. Jejich přístup tak může vést k nezávislejším a politicky neangažovaným závěrům. Oproti tomu vládní autority jsou ovlivněny svým postavením, a jako takové se mohou samy stát terčem teroristického útoku. Jejich pohled je ovlivněný zásadami s ohledem na mezinárodní společenství a veřejné mínění. To je velice proměnlivé a postoj veřejnosti se může měnit v souvislosti s konkrétními teroristickými útoky, v závislosti na místě a času, pod vlivem médií a reflexe reality.⁴ V případě teroristů a jejich sympatizantů jde často o obhajobu jejich činů a snahu poukázat na nelegitimitnost represivní vlády. Snaha ospravedlnit terorismus je často spojována s násilím či diskriminací těchto skupin (Řehák, Foltin a Stojar 2008: 13). Jiným způsobem ze strany těchto skupin je vnímán terorismus reaktivní, páchaný jako odpověď na nepřátelský akt, a terorismus pro-aktivní, páchaný za účelem politické, náboženské nebo sociální změny. Zatímco první typ bývá ospravedlňován odvetnou rétorikou, a je tedy ospravedlněn již v době svého uskutečnění, proaktivní terorismus je ospravedlněn až zpětně s důrazem na budoucí pozitivní změnu, jejíž realizace si vyžaduje použití nezbytných prostředků. Terorismus tedy můžeme chápat buď jako součást řetězce událostí s důrazem na akci a reakci, nebo také jako jednosměrnou akci vůči zasaženému cíli. Jak je tedy terorismus definován současnými státy a mezinárodními organizacemi?

Asi nejuniverzálnější definici terorismu se blíží definice zmíněná v rámci Rezoluce Valného shromáždění OSN 49/60., která byla přijatá dne 9. prosince 1994. Rezoluce podotýká, že „*trestné činy zaměřené nebo určené k vyvolání stavu teroru mezi veřejností, skupinou osob nebo jednotlivými osobami z politických důvodů nejsou za žádných okolností ospravedlnitelné,*

⁴ Kontrast v tomto ohledu lze dobře vidět na srovnání teroristických útoků v Bejrútu (12. 11. 2015) a Paříži (13. 11. 2015). Přestože oba útoky od sebe dělil jediný den a v obou městech zahynulo několik desítek lidí, světová pozornost a solidarita veřejnosti se zaměřovala především na Paříž.

bez závislosti na svou politickou, filozofickou, ideologickou, rasovou, etnickou, náboženskou nebo jakoukoliv jinou povahu, která může být vyvolána k jejich ospravedlnění“ (Rezoluce Valného shromáždění 49/60, odst 3). Přestože tato definice znamená určitý pokrok, zdaleka se nejedná o definici uznatelnou všemi státy.

Zajímavou definici obsahuje také Arabská úmluva o potlačování terorismu, která byla podepsána v dubnu 1998 v Káhiře a vstoupila v platnost o rok později (o Arabské úmluvě více např. Bílková 2002). Dle Arabské úmluvy terorismus je „*jakýkoliv násilný čin nebo hrozba tímto činem, bez ohledu na jeho motivy či účely, spáchaný při sledování individuálního nebo kolektivního zločinného záměru, snažící se vyvolat mezi lidmi paniku, vzbudit strach jejich poškozením nebo vydáním v nebezpečí ohrožení života, svobody nebo bezpečí, nebo snažící se způsobit škodu na životním prostředí, na veřejném nebo soukromém zařízení a majetku, či se jich zmocnit nebo je okupovat, nebo se snažit poškodit národní zdroje*“ (Arabská úmluva, čl. 1). Definice tak pracuje se způsoby provedení, okolnostmi provedení a motivy pachatele. Definici přebírá také Organizace islámské konference, kdy je definice z Arabské úmluvy doplněna o konkrétnější prvky jako „*ohrožení života, cti a svobody*“ nebo „*ohrožení mezinárodních institucí, územní celistvosti, jednoty a suverenity nezávislých států*“ (Úmluva OIC, čl. 1, odst. 2).

V rámci EU je klíčové Rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu ze dne 13. června 2002, které vymezuje terorismus jako „*úmyslné jednání vymezené ve vnitrostátních právních předpisech jako trestné činy, které mohou vzhledem ke své povaze nebo souvislostem závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci, byla-li spáchána s cílem závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo, nebo protiprávně přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby jednala určitým způsobem nebo se jednání zdržela, nebo závažným způsobem destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace*“ (Rámcové rozhodnutí Rady 475/SVV o boji proti terorismu).

Ve Spojených státech je pracováno s několika definicemi. Např. Sbírnka zákonů USA (U.S. Code) ve své části 22, kapitole 38 definuje terorismus jako „*předem promyšlené, politicky motivované násilí spáchané proti nebojovým cílům (noncombatants) skupinami uvnitř státu (subnational*

groups) nebo nelegálními agenty (clandestine agents)“. Specifičtější je potom definován domácí terorismus (spáchaný na území USA) a mezinárodní terorismus (mimo území USA). Zákony USA znají rovněž pojem „federální terorismus“, který je zaměřen proti federálním zařízením, nebo federálním zaměstnancům (18 U.S.C. § 2332b).

Mezinárodní podněty jsou zapracovány také v právním řádu ČR, který zná skutkovou podstatu od novely trestního zákona z roku 2004 (Jelínek a kol. 2014: 808). Konkrétně se jedná o trestní zákoník, část 2, hlavu IX, v kategorii trestné činy proti základům České republiky, cizího státu a mezinárodní organizace (TZ, § 311 a 312). Paragraf 311 stanovuje: „*Kdo v úmyslu poškodit ústavní zařízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu České republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán veřejné moci nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla,*

- a) *provede útok ohrožující život nebo zdraví člověka s cílem způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví,*
- b) *zmocní se rukojmí nebo provede únos,*
- c) *zničí nebo poškodí ve větší míře veřejné zařízení, dopravní nebo telekomunikační systém, včetně informačního systému, pevnou plošinu na pevninské mělčině, energetické, vodárenské, zdravotnické nebo jiné důležité zařízení, veřejné prostranství nebo majetek, s cílem ohrozit tím lidské životy, bezpečnost uvedeného zařízení, systému nebo prostranství nebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*
- d) *naruší nebo přeruší dodávku vody, elektrické energie nebo jiného základního přírodního zdroje s cílem ohrozit tím lidské životy nebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*
- e) *zmocní se letadla, lodí nebo jiného prostředku osobní či nákladní dopravy nebo nad ním vykonává kontrolu, anebo zničí nebo vážně poškodí navigační zařízení nebo ve větším rozsahu zasahuje do jeho provozu nebo sdělí důležitou nepravdivou informaci, čímž ohrozí život nebo zdraví lidí, bezpečnost takového dopravního prostředku anebo vydá majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*

f) nedovoleně vyrábí nebo jinak získá, přechovává, dováží, přepravuje, vyváží či jinak dodává nebo užije výbušninu, jadernou, biologickou, chemickou nebo jinou zbraň, anebo provádí nedovolený výzkum a vývoj jaderné, biologické, chemické nebo jiné zbraně nebo bojového prostředku nebo výbušniny zakázané zákonem nebo mezinárodní smlouvou, nebo

g) vydá lidi v obecné nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání, nebo takové obecné nebezpečí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění,

bude potrestán odnětím svobody na pět až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.“ (TZ, § 311).

Česká úprava je tedy poměrně rozsáhlá, zahrnuje úmysl pachatele, prostředky a způsob provedení. Kromě terorismu TZ definuje také skutkovou podstatu pojmu teror: „Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení České republiky jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až dvacet let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku, nebo výjimečným trestem.“ (TZ, § 312). Trestný čin teroru je tak subsidiární k teroristickému útoku a aplikuje se, pokud jde o úmysl poškodit ústavní zřízení republiky (například vražda ústavního činitele). Vražda jako taková tedy nemusí být teroristickým útokem ve smyslu § 311 (Jelínek 2014: 811). Objektivní stránka trestného činu teroristického útoku sestává ze dvou základních skutkových podstat. První základní skutková podstata byla vymezena výše v písmenech a až g, druhá pak postihuje toho, kdo takové jednání finančně, materiálně nebo jinak podporuje (Jelínek a kol. 2014: 810).

1.2 Snaha o negativní vymezení

Druhou možností, jak definovat terorismus, je vymezení jej negativně vůči jiným, obsahově podobným pojmům. Jinými slovy určit, co terorismus není. V české literatuře (např. Mareš 2004a: 26; Mareš 2004b: 41; Pešl 2005; Řehák, Foltin a Stojar 2008: 12; Bastl 2008: 57; Raděj 2010: 71; Kaválek 2013) se hojně vyskytuje vymezení vůči pojmům válka a guerillový boj,

přičemž se odkazuje na příspěvek Ariela Merariho (1993). Merari vymezil guerillový boj a terorismus, spolu s konvenční válkou, v celkem deseti dimenzích, které shrnuje Tabulka 1.

Tabulka 1: Vymezení pojmů konvenční válka, guerilla a terorismus

	Konvenční válka	Guerilla	Terorismus
Bojové jednotky	Velké, na úrovni armád, sborů, divizí, brigád	Střední, na úrovni čet, rot a praporů	Malé, na úrovni osob, často méně než deset lidí
Zbraně	Plný rozsah (letectvo, obrněná technika, dělostřelectvo)	Spíše lehké zbraně, ale někdy i mobilní těžká technika, nástražné výbušné systémy	Lehké zbraně, nástražné, výbušné a improvizované systémy
Taktika	Kombinované vševojskové operace	Přepadové skupiny, nástraha léčky	Speciální taktika: únosy, atentáty, exploze, rukojmí
Cíle	Vojenské jednotky, průmyslová a dopravní infrastruktura	Vojenský, policejní a administrativní personál, političtí oponenti a nesympatizující skupiny obyvatel	Symbolické objekty, političtí představitelé, veřejnost
Účinek	Fyzické zničení vojenských sil protivníka a jeho potenciálu	Oslabení vojenských a bezpečnostních sil protivníka	Psychický nátlak
Kontrola teritoria	Ano	Ano	Zpravidla ne
Uniformy rozlišovací symbolika	Ano, stanovené mezinárodním právem	Časté nošení symbolů a uniform	Ne, působení je skryté
Rozeznatelnost bojových zón	Geograficky rozeznatelné	Geograficky rozeznatelné	Geograficky nerozeznatelné
Mezinárodní legalita	Ano, pokud je boj v souladu s mezinárodními normami	Ano, pokud je boj v souladu s mezinárodními normami	Ne
Domácí legalita	Ne	Ne	Ne

Zdroj: Merari 1993: 26

Definování jednotlivých pojmů Arielem Merarim je vítaným pokusem o zpřehlednění jejich obsahu. Na druhou stranu nelze tuto tabulku brát zcela nekriticky, jelikož obsahová náplň jednotlivých kategorií se může velice lišit či překrývat a některé aspekty jsou opomenuty. Merari například nezmiňuje institucionální zázemí pro vedení jednotlivých forem boje. Zatímco válka vyžaduje vysokou úroveň institucionální organizace téměř na všech úrovních státu a zpravidla se dotkne všech státních složek, míra institucionální koordinace v rámci guerillového boje či terorismu je velice nízká (omezuující se na aspekty základní organizace a financování, v případě guerillového boje též zásobování), popřípadě dokonce neexistuje. Jistou výsadou terorismu je také jeho asymetrie. Zatímco při konvenční válce nebo guerille můžeme hovořit o více bitvách, které zpravidla mají ztráty na obou stranách, lze si v případě terorismu představit scénář, kdy desetikorunový telefonát nebo odeslaný dopis o uložení bomby na letišti povede k milionovým ztrátám v důsledku uzavření letiště a zrušení letů (o asymetrii terorismu více kapitola 4).

Zásadní výzvou pro rozlišení jednotlivých pojmů je realita organizace Islámský stát, popřípadě jiných skupin a hnutí, které získaly teritoriální kontrolu nad určitým územím (Tálíbán, Boko Haram, AlShabaab). Organizace Islámský stát představuje bezprecedentní případ přerodu teroristické organizace splňující „klasická“ kritéria teroristické organizace v „organizaci státního typu“. Teroristé s rostoucí kontrolou území a silou změnili i svůj *modus operandi* a ze specializovaných operací (bombové útoky, atentáty) přešli otevřeně na taktiku guerillového boje, který se na dobytých územích změnil v klasickou frontální válku doprovázenou klasickými teroristickými útoky. Jinými slovy, teroristé zpravidla nejezdí v tancích a nevybírají daně. Pokud tedy teroristé mají příhodné podmínky a kapacity, dokáží adaptovat způsob boje a přejít z klasického terorismu do konvenční války. Válka v tomto ohledu má pozitivní vliv na budování jejich institucí a organizačních kapacit. Teroristická organizace Islámský stát po celou dobu kladla důraz na proces vytvoření státu jako takového. Je však otázka, zda motivy byly čistě ideologické, nebo se jednalo o nutnost pramenící z potřeby efektivně kontrolovat území a provádět bojové operace. V každém případě válka v proměně institucionální struktury Islámského státu sehrála mimořádnou úlohu, což je zajímavé potvrzení teze Charlese Tillyho (1985).

Terorismus, guerillový boj a konvenční válka tak představují určité „ideální typy“, jejichž hranice jsou nejasné a překrývající se. Válka může obsahovat jak guerillový boj, tak terorismus. Terorismus naopak může nést prvky guerillového boje a v případě vhodných podmínek a úspěchu také války. Případ Islámského státu dokazuje, že potenciál a tvárnost obsahu pojmu terorismus byly podceněny. Rovněž obsah pojmu válka prošel proměnou. Do slovníku přibýly pojmy jako „hybridní válka“ nebo také „nelineární válka“ zdůrazňující používání konvenčních prostředků s nekonvenčními technikami boje, jako jsou psychologické operace a kybernetické útoky. Např. anexe Krymu v roce 2014 probíhala s omezeným počtem jednotek a typů zbraní, nedošlo tedy k využití vševojskových operací v rámci vojenské taktiky, nebyla využita rozlišovací identifikace, legalita akce byla zpochybněna. To vše probíhalo za přítomnosti rozsáhlé proruské propagandy (Paul 2015). Neoznačením techniky a uniforem, využitím omezených zbraňových prostředků, a především psychologickými dopady a mezinárodní nelegálností se tak konvenční válka v případě anexe Krymu přiblížila aspektům guerilly a terorismu, jak byly vymezeny Arielem Merarim.

Tabulka 2: Spektrum politické akce

Státní aktéři	Nestátní aktéři
<p><i>Konvenční politika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vláda práva (rutinní pravidla legitimizovaná tradicemi, zvyky a ústavními procedurami) 	<p><i>Konvenční politika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Opoziční politika (prosazování zájmů, formování opozičního tisku a stran, volební soutěžení a využívání institucí pro řešení sporů)
<p><i>Nekonvenční politika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Útlak (manipulace soutěživosti voleb, cenzura, sledování, diskriminace, infiltrování opozice, zneužívání nouzové legislativy) 	<p><i>Nekonvenční politika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nenásilné akce (sociální protesty pro podporu vůdců, veřejné demonstrace pro vyjádření podpory, nespoupráce, občanský nesouhlas a jiné formy nenásilných akcí)

<i>Násilná politika</i>	<i>Násilná politika</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Násilné represe pro získání státní moci • Zpolitizování justice • Vraždy • Státní terorismus (mučení, zmi- zení, popravu, koncentrační tá- bory) • Masakry • Vnitřní válka • Vyhlazování určitých skupin obyvatel 	<ul style="list-style-type: none"> • Užití násilí pro získání státní moci • Ničení majetku • Vraždy státních představitelů (individualizované) • Terorismus (deindividualizované vraždění) • Masakry • Guerrillový boj • Povstání a revoluce

Zdroj: Schmidt 2010: 201, úprava autora

Alex P. Schmid (2010) chápe terorismus jako určitý nástroj prosazování zájmů v rámci spektra politické akce. Jedná se tedy o jeden z mnoha nástrojů násilné politiky, který se liší v závislosti na tom, zda je praktikován státními, nebo nestátními aktéry. V tomto ohledu je terorismus často doprovázen jinými násilnými a nenásilnými projevy, které shrnuje Tabulka 2. Kromě toho lze terorismus vymezit podle aktérů (stát, občané) a jejich role (iniciátor, cíl), jak ve svém dělení představuje Merari (Tabulka 3), který terorismus rovněž vymezuje vůči jiným formám odporu (Tabulka 4).

Tabulka 3: Formy násilí podle druhu cíle a iniciátora

		Cíl	
		Stát	Občané
Iniciá- tor	Stát	Válka, v době míru agre- sivní politika	Legální a nelegální vynu- cování práva
	Občané	Guerillová válka, povsta- lecký terorismus, pučis- mus a revoluce	Etnický terorismus, tero- rismus, občanský teroris- mus

Zdroj: Merari 2007: 17

Tabulka 4: Vymezení terorismu vůči jiným formám odporu

Forma vzbouření	Úroveň vzbouření	Počet účastníků	Trvání boje	Násilí	Ohrožení režimu	Spontánnost akce
Puč	Vysoká	Málo	Krátké	Rozdílné	Velké	Ne
Revoluce	Nízká	Mnoho	Krátké	Velké	Velké	Zpravidla ne
Guerilla	Nízká	Nemnoho	Dlouhé	Velké	Rozdílné	Ne
Výtržnost	Nízká	Nemnoho	Krátké	Malé	Malé	Ano
Terorismus	Nízká	Málo	Dlouhé	Malé	Malé	Ne
Nenásilný odpor	Nízká	Mnoho	Dlouhé	Ne	Rozdílné	Ne

Zdroj: Merari 2007: 20

Terorismus je však možné vymezit také vůči jiným aktivitám, které mají s ním mnoho společného. Jedná se především o organizovaný zločin. Aktivity organizovaného zločinu jsou páčány především za účelem zisku a nemají ideologický charakter. Pokud v případě terorismu hovoříme o aktivitách směřujících k zisku, jedná se pouze o sekundární cíl, který slouží pro získání prostředků k naplňování cíle hlavního. Odlišnosti mezi terorismem a organizovaným zločinem lze vyzorovat také v případě násilí. Zatímco u organizovaného zločinu má násilí instrumentální charakter určený pro dosažení cíle, a ve vysoce organizovaných formách může i zcela absentovat, v případě terorismu se násilí stává cílem a manifestním samoučelem směřujícím proti náhodným nebo symbolickým cílům (Scheinost 2004: 30). Byť je možné na terorismus a organizovaný zločin nahlížet odděleně, je stále více patrné, že organizovaný zločin s terorismem úzce souvisí. Podle Štefana Danicse a Leoše Tučka (2010) jde o novou bezpečnostní kvalitu a výzvu, kterou není možné brát jako pouhý součet obou ilegálně organizovaných násilných aktivit, ale jako určitou metamorfózu násobící potenciál obou (Danics, Tuček 2010: 9). Tato percepce se snad nejlépe odráží v případě organizace Islámský stát, kdy můžeme hovořit o „ekonomicky financovaném terorismu“. Příjmy pro svou činnost organizace získává nejen z organizovaného zločinu (nelegální vykopávky a obchod s archeologickými předměty, obchod s drogami, zbraněmi, ropou nebo zemědělskými produkty), ale také např. z drancování dobytých území, daní nebo poplatků vybíraných při překročení hranic (Brisard, Martinez 2014).

V české právní úpravě se můžeme setkat s definicí organizované zločinecké skupiny, což je „společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti“ (TZ, § 129). Z hlediska účelu má však terorismus daleko blíže k jiným kategoriím činů, a to zejména k činům proti základům České republiky, jako je rozvracení republiky (TZ, § 310) nebo sabotáž (TZ, § 314). Paragraf 310 stanovuje: „Kdo v úmyslu rozvrátit ústavní zřízení, územní celistvost nebo obranyschopnost České republiky anebo zničit její samostatnost se účastní násilných akcí proti České republice nebo jejím orgánům, bude potrestán odnětím svobody na osm až dvanáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.“ (TZ, § 310, odst. 1). Jedná se tedy o útok vedený výhradně proti státu a jeho institucím. Teror a terorismus je možné dále negativně vymezit vůči sabotáži (TZ, § 314): „Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost České republiky anebo poškodit mezinárodní organizaci zneužije svého zaměstnání, povolání, postavení nebo své funkce nebo se dopustí jiného jednání k tomu, aby

a) mařil nebo ztěžoval plnění důležitého úkolu mezinárodní organizace, orgánu veřejné moci, ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru, hospodářské organizace nebo jiné instituce, nebo

b) způsobil v činnosti takového orgánu anebo takové organizace nebo instituce poruchu nebo jinou závažnou škodu“ (TZ, § 314, odst. 1.).

Koncem roku 2016 byla schválena novela trestního zákoníku, která vnáší do právního řádu ČR novou skutkovou podstatu financování terorismu, jeho podpory a propagace. Za veřejné podněcování ke spáchání teroristického činu, veřejné schvalování teroristického útoku nebo vychvalování pachatele hrozí až deset let vězení (zákon č. 455/2016 Sb.). Lze tedy očekávat, že tato novelizace přispěje k účinnějšímu potírání schvalování terorismu na sociálních sítích a stane se tak i účinným nástrojem v boji proti sympatizantům teroristických skupin.

2. Motivace a dělení terorismu

Teoreticky může terorismus probíhat na základě různých motivací, různými prostředky a zaměřovat se na různé cíle. Z tohoto důvodu při klasifikaci terorismu je možné si hned na začátku položit několik klíčových otázek, jak uvádí Forst (2008: 8):

- Jedná se o akt politicky motivovaný?
- Je uskutečňován pod záštitou státní autority?
- Jaká je míra napojení na větší organizaci nebo sítě?
- Jaký je rozsah organizace a plánování?
- Je ospravedlněn na náboženském nebo etickém základě?
- Je zaměřen na lidi nebo symbolické cíle?
- Jaký druh lidí je zasažen?

Zodpovězení na tyto otázky umožňuje vytvořit klasifikaci motivací. Jelikož odpovědi na otázky mohou být různé, vyskytuje se také nesčetné množství typů terorismu. Obecně však platí, že za každým teroristickým aktem, ať již provedeným či připravovaným, stojí motivace. Roztřídění motivací terorismu je obdobně problematické jako nalezení definice terorismu, kterému se věnovala předchozí kapitola. Motivace se totiž mohou překrývat nebo prolínat s různou mírou intenzity. Klasicky lze terorismus podle dominance motivací rozdělit na terorismus politický, náboženský, monotematický, kriminální a psychopatologický. Toto dělení však není bezproblémové. Například u některých náboženství nelze striktně oddělit politickou a náboženskou složku. Například islamismus vytvořil zhoubnou ideologii, která může sloužit především jako politická motivace pro realizaci útoků, která je ospravedlněna na religiózním základě. Obdobně náboženství nebo politika mohou být pouze záminkou psychopatů pro spáchání terorismu. Hranice mezi jednotlivými typy tak není striktně vymezena. Přestože